

Datum van
inontvangstneming

:

29/11/2022

Zaak C-645/22

Verzoek om een prejudiciële beslissing

Datum van indiening:

13 oktober 2022

Verwijzende rechter:

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas (Litouwen)

Datum van de verwijzingsbeslissing:

12 oktober 2022

Verzoekers in eerste aanleg, verzoekers in tweede aanleg en verzoekers in cassatie:

R.A. e.a.

Verweerster in eerste aanleg en verzoekster in cassatie:

Luminor Bank AS, optredend via haar Litouwse filiaal Luminor Bank AS

[omissis]

LIETUVOS AUKŠČIAUSIASIS TEISMAS (hoogste rechter in burgerlijke en strafzaken, Litouwen)

Beschikking

12 oktober 2022

Vilnius

Bij het onderzoek, overeenkomstig de regels betreffende de schriftelijke procedure, van een deel van een civiele zaak in het kader van de cassatieberoepen die door **verzoekers R.A. [omissis] [e.a.] en verweerster Luminor Bank AS, optredend via haar Litouwse filiaal Luminor Bank AS**, zijn ingesteld tegen de beslissing van de civiele kamer van de Lietuvos apeliacinis teismas (rechter in tweede aanleg, Litouwen) van 2 september 2021 in de civiele zaak die verzoekers R.A. [omissis] [e.a.] tegen verweerster Luminor Bank AS, optredend via haar Litouwse filiaal Luminor Bank AS, aanhangig hebben gemaakt met het oog op de

wijziging van overeenkomsten en de vaststelling dat verweerster de contractuele bedingen betreffende de berekening van termijnen heeft geschonden, heeft de civiele kamer van de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas [*omissis*] [samenstelling van de kamer]

het volgende vastgesteld:

- 1 Het geschil tussen de partijen valt binnen de werkingssfeer van het Unierecht [richtlijn 93/13/EEG van de Raad van 5 april 1993 betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (hierna: „richtlijn 93/13”)] en het nationale recht [Lietuvos Respublikos civilinio kodeksas (burgerlijk wetboek van de Republiek Litouwen; hierna: „burgerlijk wetboek”) en Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (wetboek van burgerlijke rechtsvordering van de Republiek Litouwen; hierna: „wetboek van burgerlijke rechtsvordering”)].
- 2 [*omissis*] [rechtsgrondslag voor prejudiciële verwijzing naar het Hof van Justitie; verwijzing naar bepalingen van Unierecht en nationaal recht].
- 3 [*omissis*]
- 4 In het onderhavige geval acht de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas het noodzakelijk om het Hof van Justitie prejudiciële vragen voor te leggen, omdat de inhoud van de voor de beslechting van de zaak relevante bepalingen van het Unierecht niet volledig duidelijk zijn in het licht van de leer van de *acte clair* of de *acte éclairé*. Bijgevolg is het voor de onderhavige zaak van fundamenteel belang dat de in het dictum van deze beschikking geformuleerde en aan het Hof van Justitie voorgelegde vragen worden beantwoord, aangezien aan de hand van die antwoorden de rechtsgevolgen kunnen worden bepaald van de vaststelling dat de bedingen van een overeenkomst die het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst bepalen, oneerlijk zijn, en het evenwicht kan worden hersteld tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij een in een vreemde valuta luidende kredietovereenkomst.

I. Toepasselijke bepalingen. Unierecht

- 5 Artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 bepaalt:

De lidstaten bepalen dat oneerlijke bedingen in overeenkomsten tussen een verkoper en een consument onder de in het nationale recht geldende voorwaarden de consument niet binden en dat de overeenkomst voor de partijen bindend blijft indien de overeenkomst zonder de oneerlijke bedingen kan voortbestaan.

- 6 Artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 luidt:

De lidstaten zien erop toe dat er in het belang van de consumenten alsmede van de concurrerende verkopers, doeltreffende en geschikte middelen bestaan om een eind te maken aan het gebruik van oneerlijke bedingen in overeenkomsten tussen consumenten en verkopers.

II. Bepalingen van Litouws recht die relevant zijn voor de beslechting van het geschil tussen de partijen

- 7 Artikel 1.96 („Gevolgen van de nietigheid van een deel van een transactie”) van het burgerlijk wetboek bepaalt:

De nietigheid van een deel van een transactie leidt niet tot de nietigheid van de gehele transactie wanneer kan worden aangenomen dat de overeenkomstsluitende partijen die transactie ook zonder het nietig verklaarde deel zouden zijn aangegaan.

- 8 Lid 1 van artikel 1.138 („Bescherming van burgerlijke rechten”) van het burgerlijk wetboek bepaalt:

[...] Burgerlijke rechten worden door de rechter in het kader van zijn bevoegdheid en volgens de bij wet vastgestelde procedure op de volgende wijzen beschermd: (1) door erkenning van die rechten; (2) door herstel van de situatie die vóór de schending van het recht bestond; [...] (5) door ontbinding of wijziging van de rechtsbetrekking; [...] (8) op andere wijzen die bij wet zijn bepaald[...].

- 9 Lid 8 van artikel 6.228⁴ („Oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten”) van het burgerlijk wetboek luidt:

[...] Wanneer een rechter een of meer bedingen van de overeenkomst als oneerlijk aanmerkt, is dat beding of zijn die bedingen vanaf het sluiten van de overeenkomst ongeldig en blijven de overige bedingen van de overeenkomst voor de partijen bindend, mits de overeenkomst zonder de oneerlijke bedingen kan voortbestaan.

- 10 Artikel 6.145 („Gronden voor restitutie”) van het burgerlijk wetboek luidt:

1. Restitutie vindt plaats wanneer een persoon verplicht is aan een andere persoon eigendom terug te geven die hij onrechtmatig of bij vergissing heeft ontvangen, of wanneer de transactie op grond waarvan hij die eigendom heeft ontvangen ab initio nietig is verklaard, of wanneer de verplichting niet kan worden nagekomen wegens overmacht.

2. In uitzonderlijke gevallen kan de rechter de wijze van restitutie wijzigen of de restitutie volledig weigeren, indien dit zou leiden tot een ongerechtvaardigde en onbillijke verslechtering van de situatie van een van de partijen en een overeenkomstige verbetering van de situatie van de andere partij.

- 11 Artikel 6.237 („Verplichting tot teruggave van onrechtmatig verkregen eigendom”) van het burgerlijk wetboek luidt:

1. Wanneer een persoon zonder wettige reden door eigen toedoen of anderszins, opzettelijk of uit nalatigheid, eigendom heeft verkregen die hij niet kon en niet behoorde te verkrijgen, is deze persoon verplicht al deze eigendom terug te

geven aan de persoon ten koste van wie die eigendom is verkregen, behoudens in de gevallen waarin dit wetboek voorziet.

2. De verplichting van lid 1 van dit artikel ontstaat wanneer de grondslag waarop de eigendom is verkregen nadien wegvalt, behoudens in de gevallen bedoeld in artikel 6.241 van dit wetboek. [...]

5. De bepalingen van dit hoofdstuk zijn ook van toepassing wanneer de nakoming van de verplichting niet gepaard gaat met een overdracht van eigendom, maar alleen met de verlening van bepaalde diensten, of wanneer de vordering betrekking heeft op restitutie van eigendom uit onrechtmatig bezit, restitutie van een prestatie die voortvloeit uit een ongeldige transactie, vergoeding van schade, schikking tussen de partijen bij een verplichting of de verlening van diensten.

12 [omissis]

13 [omissis]

[omissis] [bepalingen van nationaal burgerlijk procesrecht die irrelevant zijn voor de beantwoording van de prejudiciële vraag]

14 Artikel 353 („Beperking van de procedure”) van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering, bepaalt in de leden 1 en 2:

1. De cassatierechter toetst binnen de grenzen van het cassatieberoep de bestreden uitspraken en/of beschikkingen op de toepassing van het recht. De cassatierechter is gebonden aan de door de rechter in eerste aanleg en de rechter in tweede aanleg vastgestelde feiten.

2. De rechter is bevoegd buiten de grenzen van het cassatieberoep te treden wanneer het algemeen belang dit vereist, en de rechten en legitieme belangen van een persoon, de samenleving of de staat zouden worden geschonden indien niet buiten de grenzen van het beroep zou worden getreden. [...]

III. Relevante feiten

15 In 2008 hebben verzoekers, die consumenten zijn, kredietovereenkomsten met verweerster gesloten voor leningen in Zwitserse frank (hierna: „betrokken overeenkomsten”). In het kader daarvan zijn zij bij verweerster leningen in Zwitserse frank aangegaan (primaire lening) of hebben zij bestaande leningen die in euro en litas waren aangegaan, omgezet of bij andere banken in andere valuta dan de Zwitserse frank aangegane leningen geherfinancierd. Krachtens de betrokken overeenkomsten moeten verzoekers de in Zwitserse frank verstrekte lening in die valuta terugbetalen. Als gevolg van de aanzienlijke waardevermindering van de nationale valuta, de litas ([omissis] [verwijzing naar nationaal recht en Unierecht], is de euro sinds 1 januari 2015 wettig betaalmiddel in de Republiek Litouwen) ten opzichte van de Zwitserse frank (de waardeinstijging van de Zwitserse frank), [maar] is het door verzoekers terug te betalen bedrag in

de jaren na het sluiten van de betrokken overeenkomsten bijna verdubbeld. Verzoekers stellen dat verweerster hen heeft misleid toen zij hun leningen in Zwitserse frank heeft verstrekt, omdat zij de mate van het risico van wisselkoersschommelingen en de haar bekende prognoses betreffende de toekomstige waardeinstijging niet heeft meegedeeld, en dat zij een fout hebben gemaakt door de betrokken overeenkomsten te sluiten. In 2017 hebben verzoekers een gerechtelijke procedure ingeleid waarmee zij onder meer wijzigingen van de met verweerster gesloten kredietovereenkomsten – met ingang van de datum van sluiting ervan – hebben gevorderd: wijziging van de valuta van Zwitserse frank (CHF) in euro (EUR) tegen de wisselkoers van de datum van uitgifte van de lening; wijziging van de basisrentevoet van Libor CHF in Libor EUR; omzetting van alle door verzoekers in Zwitserse frank betaalde termijnen (elke termijn) voor de terugbetaling van het krediet (betaling van de lening en de rente) in euro tegen de wisselkoers van de datum van betaling van de desbetreffende termijnen.

- 16 Bij beslissing van 20 november 2018 heeft de Vilniaus apygardos teismas (rechter in eerste aanleg Vilnius, Litouwen) de vorderingen van verzoekers afgewezen. Daarop hebben verzoekers hoger beroep ingesteld bij de Lietuvos apeliacinis teismas, die na onderzoek van de zaak bij beschikking van 5 mei 2020 de beslissing van de Vilniaus apygardos teismas van 20 november 2018 heeft bevestigd.
- 17 Daarop hebben verzoekers cassatieberoep ingesteld bij de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas, die na onderzoek van de zaak bij beschikking van 14 april 2021 het deel van de zaak betreffende de beoordeling van de vraag of de bedingen van de betwiste door verzoekers en verweerster gesloten consumentenovereenkomsten oneerlijk zijn, met het oog op heroverweging heeft terugverwezen naar de Lietuvos apeliacinis teismas en het andere deel van de beschikking van de Lietuvos apeliacinis teismas heeft bevestigd. Volgens de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas waren er geen gronden om vast te stellen dat verweerster verzoekers had misleid door het risico van koersschommelingen van de Zwitserse frank niet mee te delen, maar betekende dit echter op zich niet dat de rechters niet verplicht waren te beoordelen of de bedingen van de consumentenovereenkomsten eerlijk zijn.
- 18 Bij de heroverweging van de zaak heeft de Lietuvos apeliacinis teismas bij beschikking van 4 mei 2021 verzoekers gelast hun standpunt over de eventuele toepassing van restitutie in de zaak kenbaar te maken, en de partijen, voor het geval de betrokken overeenkomsten zouden worden gewijzigd, tevens verzocht voorstellen te doen over de wijze waarop de belangrijkste bedingen van de overeenkomst moeten worden gewijzigd. In hun schriftelijke opmerkingen hebben verzoekers verklaard dat zij de rechter verzoeken de belangrijkste bedingen van de betrokken overeenkomsten te wijzigen zoals zij in hun vordering hebben voorgesteld. Verzoekers hebben verder voor elk van hen berekeningen toegezonden van het kredietbedrag in euro op de datum van de verstrekking van het krediet. Verweerster heeft in haar schriftelijke opmerkingen verklaard dat: (1) er geen redenen zijn om vast te stellen dat de bedingen van de betrokken

overeenkomsten ondoorzichtig en oneerlijk zijn en om op grond daarvan de bedingen van de overeenkomsten te wijzigen of restitutie toe te passen; 2) zij niet instemt met het verzoek van verzoekers om de bedingen van de betrokken overeenkomsten zodanig te wijzigen dat het krediet in euro luidt en dat de rente wordt gebaseerd op het Euribor-tarief; (3) er geen redenen zijn om de bedingen van de betrokken overeenkomsten te vervangen door aanvullende regels, omdat het Litouwse nationale rechtstelsel niet voorziet in een aanvullende regel inzake de valuta die in kredietovereenkomsten moet worden gebruikt wanneer een rechter de bedingen van een dergelijke overeenkomst als oneerlijk aanmerkt, en de partijen in de zaak geen onderlinge overeenstemming hebben bereikt over de door hen toe te passen bepaling.

- 19 Bij beslissing van 2 september 2021 heeft de Lietuvos apeliacinis teismas vastgesteld dat de belangrijkste bedingen van de betrokken overeenkomsten oneerlijk zijn (niet-inachtneming van het vereiste van transparantie) en heeft die rechter op grond daarvan de betrokken overeenkomsten vanaf de datum van sluiting ervan gewijzigd door de valuta van de leningen te wijzigen van Zwitserse frank in euro tegen de wisselkoers van de datum van uitgifte van de leningen, en door de basisrentevoet te wijzigen van Libor CHF in Euribor. Voor zover in casu een wijziging van de valuta van het door verzoekers opgenomen krediet wordt gevorderd, is het volgens die rechter in overeenstemming met de beginselen van rechtvaardigheid, billijkheid en redelijkheid om de valuta van het krediet te wijzigen in de nationale valuta en niet in een andere vreemde valuta. De rechter heeft verklaard dat een dergelijke wijziging van de bedingen van de betrokken overeenkomsten in overeenstemming met de vordering van verzoekers niet in de weg zou staan aan de verwezenlijking van de door richtlijn 93/13 nagestreefde doelstellingen. De rechter heeft daarbij verwezen naar de conclusie van advocaat-generaal Kokott in de zaak NG, OH/SC Banca Transilvania SA, C-81/19, waarin is verklaard dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus moet worden uitgelegd dat het een nationale rechter niet belet om een oneerlijk beding te schrappen en te vervangen door een aanvullende regeling die het formele evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de contractpartijen vervangt door een reëel evenwicht dat de gelijkheid tussen die partijen herstelt, als ten eerste de betrokken overeenkomst niet kan voortbestaan wanneer het oneerlijke beding wordt geschrapt en niet wordt vervangen, ten tweede de nietigverklaring van de overeenkomst zeer nadelige gevolgen voor de consument zou hebben, en ten derde er geen bepaling van nationaal aanvullend recht of andere bepaling is die toepassing vindt indien de partijen bij de betrokken overeenkomst dit zijn overeengekomen en die in de plaats van het geschrapte beding kan komen.
- 20 In haar cassatieberoep heeft verweerster de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas verzocht het deel van de beslissing van de Lietuvos apeliacinis teismas waarbij de vorderingen van verzoekers betreffende de wijziging van de betrokken overeenkomsten zijn toegewezen, buiten toepassing te laten en om de zaak ten gronde te beslechten, dat wil zeggen, het beroep van verzoekers in zijn geheel te verwerpen. Verweerster heeft aangevoerd dat: (1) de Lietuvos apeliacinis teismas de bedingen van de betrokken overeenkomsten ten onrechte als oneerlijk heeft

aangemerkt; (2) die rechter, ondanks de vaststelling dat de bedingen van de betrokken overeenkomsten oneerlijk zijn, niet gerechtigd was de bedingen van de betrokken overeenkomsten te wijzigen, aangezien er in de Republiek Litouwen geen aanvullende rechtsregel bestaat die in de plaats van de geschrapte bedingen had kunnen worden toegepast, en de wijziging van die bedingen op basis van de algemene rechtsbeginselen (rechtvaardigheid, billijkheid en redelijkheid) verboden is op grond van artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13.

- 21 Nadat de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas had beoordeeld dat de zaak rechtsvragen doet rijzen over de gevolgen van de vaststelling dat de bedingen van de betrokken overeenkomsten, die het eigenlijke voorwerp van de overeenkomst bepalen, oneerlijk zijn, heeft deze rechter de betrokkenen bij de zaak bij beschikking van 26 mei 2022 in kennis gesteld van zijn voornemen om buiten de grenzen van het cassatieberoep te treden (artikel 353 van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering).
- 22 ***Bij een gedeeltelijke beslissing van 25 augustus 2022 heeft de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas het deel van de beslissing van de Lietuvos apeliacinis teismas van 2 september 2021 bevestigd waarbij de bedingen van de betrokken overeenkomsten als oneerlijk zijn aangemerkt. Tegelijkertijd heeft de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas het onderzoek van de zaak hervat met betrekking tot het deel van de beslissing van de Lietuvos apeliacinis teismas waarbij de vordering van verzoekers betreffende de wijziging van de betwiste kredietovereenkomsten werd afgehandeld. Partijen in de zaak werd onder meer verzocht hun standpunt over de volgende kwesties kenbaar te maken: (1) of de partijen onderlinge overeenstemming hebben bereikt (dan wel daartoe bereid zijn) over de op het geschil toepasselijke bepaling van nationaal recht, op grond waarvan de rechter zou kunnen beslissen over de wijziging van de als oneerlijk aangemerkte bedingen van de overeenkomsten; (2) indien de vorige vraag ontkennend wordt beantwoord, of verzoekers (consumenten) voornemens zijn de als oneerlijk aangemerkte bedingen van de overeenkomsten te handhaven; (3) of het enkele feit dat de consument te kennen heeft gegeven de overeenkomst te willen handhaven door het daarin opgenomen oneerlijke beding te vervangen, betekent dat de rechter, na te hebben vastgesteld dat het beding van de overeenkomst oneerlijk is en dat de overeenkomst na de schrapping van het oneerlijke beding niet geldig kan blijven, zich moet uitspreken over de vervanging van het oneerlijke beding; (4) indien het antwoord op de vorige vraag bevestigend luidt, of de rechter over de vervanging van het oneerlijke beding kan beslissen zonder eerst uitspraak te doen over de (on)mogelijkheid om de overeenkomst in haar geheel nietig te verklaren?
- 23 In hun schriftelijke opmerkingen hebben verzoekers verklaard dat partijen vanwege het passieve gedrag van verweerster geen onderlinge overeenstemming konden bereiken over de wijziging van de als oneerlijk aangemerkte bedingen van de overeenkomsten. Verzoekers hebben ook aangegeven dat zij niet instemmen met de handhaving van de als oneerlijk aangemerkte bedingen van de overeenkomst en blijven bij hun standpunt dat, indien de bedingen van de betrokken overeenkomsten als oneerlijk werden aangemerkt, de meest correcte

oplossing voor het geschil erin zou bestaan de overeenkomsten te wijzigen zoals zij in hun vordering hebben aangegeven. Indien de rechter, na vaststelling dat de bedingen van de betrokken overeenkomsten oneerlijk zijn, zou oordelen dat er geen rechtsgrondslag is om de overeenkomsten te wijzigen, moeten de betrokken overeenkomsten ongeldig worden verklaard en moet tot restitutie worden overgegaan. In geval van restitutie zou verweerster aan elk van verzoekers alle bedragen in Zwitserse frank moeten terugbetalen die zij van verzoekers in Zwitserse frank heeft ontvangen, en zouden verzoekers onmiddellijk het volledige bedrag van het saldo van de lening in euro aan de bank moeten terugbetalen. Indien tot restitutie zou worden overgegaan, zou ook moeten worden vastgesteld dat de hypotheekovereenkomsten waarmee de leningen in Zwitserse frank waren gedekt, krachtens de rechterlijke beschikking betreffende restitutie geldig blijven als waarborg voor de in euro luidende verplichtingen van verzoekers.

- 24 Verweerster heeft in haar schriftelijke opmerkingen aangevoerd dat de partijen in de zaak geen onderlinge overeenstemming hebben bereikt over de bedingen die zouden kunnen worden toegepast in plaats van de als oneerlijk aangemerkte bedingen van de betrokken overeenkomsten. Volgens verweerster moeten de betrokken overeenkomsten ex nunc (zodra de rechterlijke beslissing definitief is geworden) ongeldig worden verklaard omdat een kredietovereenkomst een duurovereenkomst is; bovendien brengt een kredietovereenkomst niet alleen een kredietrelatie tot stand tussen de kredietgever en de kredietnemer, maar ook tussen de kredietnemer en derden. Zo werd het krediet in Zwitserse frank in het kader van de betwiste kredietovereenkomsten aan bepaalde verzoekers verstrekt zodat zij leningen bij andere banken konden herfinancieren. Indien wordt vastgesteld dat de kredietovereenkomsten ab initio (vanaf de sluiting ervan) ongeldig zijn, moeten ook de op basis van die overeenkomsten verrichte uitbetalingen en de latere overschrijvingen naar andere banken worden geannuleerd. Over de vraag of verzoekers het saldo van de uitstaande leningen aan verweerster moeten terugbetalen, moet de rechter beslissen overeenkomstig de bepalingen van het burgerlijk wetboek betreffende ongerechtvaardigde verrijking of ongerechtvaardigde eigendomsverkrijging (artikel 6.237, lid 1, van het burgerlijk wetboek).

De kamer

beslist:

IV. Argumenten van de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas en zijn standpunt in de prejudiciële procedure

- 25 De kamer heeft twijfels over de gevolgen van de vaststelling dat individuele bedingen van de betrokken overeenkomsten oneerlijk zijn, wanneer de consumenten in de zaak een vordering instellen tot handhaving van de overeenkomsten door de als oneerlijk aangemerkte bedingen van die overeenkomsten te wijzigen.

- 26 Volgens de rechtspraak van het Hof van Justitie moet de nationale rechter op grond van artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 een oneerlijk beding buiten toepassing verklaren, terwijl de rest van de overeenkomst voor de partijen bindend blijft indien zij zonder het oneerlijke beding kan voortbestaan (zie bijvoorbeeld arresten Hof van 14 juni 2012, Banco Español de Crédito, C-618/10, punt 64, en 14 maart 2019, ██████ Erste Bank Hungary Zrt, C-118/17, punt 50). Indien de uitvoering van de overeenkomst niet kan worden voortgezet zonder de daarin opgenomen oneerlijke bedingen, moet de overeenkomst in haar geheel ongeldig worden verklaard en moet tot restitutie worden overgegaan (arrest Hof van 3 oktober 2019, ██████ Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, punt 43). Het Hof heeft ook benadrukt dat wanneer een nationale rechter vaststelt dat een oneerlijk beding nietig is, artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus moet worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat de nationale rechter de overeenkomst wijzigt door de inhoud van dat beding te herzien (arrest Hof van 26 maart 2019, Abanca Corporación Bancaria en Bankia, C-70/17 en C-179/17, punt 53 en aldaar aangehaalde rechtspraak).
- 27 Daarentegen heeft het Hof van Justitie een uitzondering op deze regel aanvaard, namelijk dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 zich er niet tegen verzet dat een nationale rechter een oneerlijk beding vervangt door een aanvullende bepaling of een bepaling van nationaal recht die in onderlinge overeenstemming tussen de partijen bij de betrokken overeenkomst wordt toegepast, met dien verstande dat een dergelijke wijziging slechts mogelijk is indien de rechter door de schrapping van dit oneerlijke beding verplicht zou zijn om de overeenkomst in haar geheel ongeldig te verklaren en de consument daardoor zou worden geconfronteerd met uiterst nadelige consequenties en ernstig zou worden benadeeld (zie in die zin arresten Hof van 30 april 2014, ██████ en ██████ ██████ C-26/13, punten 80-84, en 26 maart 2019, Abanca Corporación Bancaria en Bankia, C-70/17 en C-179/17, punt 64). In dit verband zij opgemerkt dat artikel 6, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus moet worden uitgelegd dat het zich ertegen verzet dat leemten in een overeenkomst die zijn veroorzaakt door de schrapping van daarin opgenomen oneerlijke bedingen, worden verholpen op de enkele basis van nationale open normen, volgens welke de in een rechtshandeling tot uitdrukking gebrachte gevolgen met name worden aangevuld door de gevolgen die voortvloeien uit het billijkheidsbeginsel of uit de gangbare praktijken, en die geen bepalingen van aanvullend recht zijn, noch bepalingen die van toepassing zijn indien de partijen bij de overeenkomst dit zijn overeengekomen (arrest Hof van 3 oktober 2019, ██████ Raiffeisen Bank International AG, C-260/18, punt 62).
- 28 Wanneer de nationale rechter van oordeel is dat de betrokken kredietovereenkomst overeenkomstig het overeenkomstenrecht na de schrapping van de oneerlijke bedingen in kwestie juridisch niet kan voortbestaan en wanneer er geen nationale bepaling van aanvullend recht of een toepasselijke bepaling is die met instemming van de partijen bij de overeenkomst deze bedingen kan vervangen, moet er dan ook van uit worden gegaan dat, voor zover de consument niet te kennen heeft gegeven de oneerlijke bedingen te willen handhaven en de nietigverklaring van de overeenkomst uiterst nadelige gevolgen voor hem zou

hebben, het hoge niveau van consumentenbescherming – dat overeenkomstig richtlijn 93/13 moet worden verzekerd – vereist dat de nationale rechter, teneinde het reële evenwicht tussen de wederzijdse rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst te herstellen, met inachtneming van het volledige nationale recht, alle maatregelen neemt die noodzakelijk zijn om de consument te beschermen tegen de uiterst nadelige gevolgen die uit de nietigverklaring van de betrokken kredietovereenkomst – met name vanwege de onmiddellijke opeisbaarheid van de vordering van de verkoper jegens hem – zouden kunnen voortvloeien (arrest Hof van [25] november 2020, Banca B. SA/A.A.A., C-269/19, punt 41).

- 29 [omissis] Bij beslissing van de Lietuvos apeliacinis teismas van 2 september 2021 zijn de bedingen van de betrokken overeenkomsten betreffende de valuta van het krediet als oneerlijk aangemerkt. In casu wordt niet betwist dat de betrokken overeenkomsten niet kunnen blijven voortbestaan zonder de als oneerlijk aangemerkte bedingen. De inhoud van de beslissing van de Lietuvos apeliacinis teismas biedt echter geen steun voor de slotsom dat die rechter zich heeft uitgesproken over de mogelijkheid om de betrokken overeenkomsten nietig te verklaren, en in de beslissing is niet beoordeeld of verzoekers (consumenten) daardoor met uiterst nadelige consequenties zouden worden geconfronteerd. Hoewel dit niet uitdrukkelijk in de beslissing is vermeld, is het zeer waarschijnlijk zo dat deze keuze van de Lietuvos apeliacinis teismas is beïnvloed door de vorderingen die verzoekers (consumenten) in het kader hun beroep hebben aangevoerd (verzoekers hebben de rechter niet verzocht om nietigverklaring van de betrokken overeenkomsten, maar alleen om wijziging ervan) en door het in artikel 265, lid 2, van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering vastgelegde verbod voor de rechter om de grenzen van de in de zaak aangevoerde vorderingen te overschrijden, en het in artikel 320, lid 2, van het wetboek van burgerlijke rechtsvordering vastgelegde verbod voor de rechter om buiten de grenzen van het beroep te treden.
- 30 In het licht van het voorgaande en teneinde niet af te wijken van de doelstelling om het werkelijke evenwicht tussen de rechten en verplichtingen van de partijen bij de overeenkomst te herstellen, wenst de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas te vernemen of de Lietuvos apeliacinis teismas in casu überhaupt uitspraak kon doen over de wijziging van de betrokken overeenkomsten, zonder eerst te beoordelen of het mogelijk is de in punt 27 van deze beschikking genoemde uitzondering toe te passen, dat wil zeggen, zonder na te gaan of een ongeldigverklaring van de betrokken overeenkomsten in hun geheel ertoe zou leiden dat de consument met uiterst nadelige consequenties worden geconfronteerd. Het antwoord op die vraag hangt af van de betekenis – voor de bevoegdheid van de rechter om de in punt 27 van deze beschikking genoemde uitzondering toe te passen – van de door verzoekers (consumenten) in de onderhavige zaak ingestelde vordering tot handhaving van de overeenkomsten door de oneerlijke bedingen van die overeenkomsten te wijzigen.

- 31 Gelet op acht de kamer het noodzakelijk het Hof van Justitie te verzoeken om een prejudiciële beslissing over de vraag *of artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus kunnen worden uitgelegd dat ingeval een consument te kennen geeft een overeenkomst te willen handhaven door een daarin opgenomen oneerlijk beding te vervangen, een rechter, nadat hij heeft vastgesteld dat de overeenkomst niet geldig kan blijven na de schrapping van het als oneerlijk aangemerkt beding, zich kan uitspreken over de vervanging van het oneerlijke beding zonder eerst te beoordelen of de overeenkomst in haar geheel nietig kan worden verklaard.*
- 32 De Europese Commissie heeft in haar mededeling verklaard: „Tot nu toe heeft het Hof nog geen expliciete uitspraken gedaan over de vraag of nationale rechters het belang van de consument bij de nietigheid van een overeenkomst moeten vaststellen op basis van objectieve criteria of op basis van de voorkeur die de consument kenbaar maakt gedurende de procedure. Er valt echter veel te zeggen voor het eerbiedigen van de voorkeur van de consument, met inachtneming van het feit dat de consument er tijdens de gerechtelijke procedure zelfs op kan aandringen dat een oneerlijk beding wordt toegepast.”¹
- 33 Volgens deze kamer zijn er meerdere redenen om aan te nemen dat de in punt 31 van deze beschikking geformuleerde vraag bevestigend kan worden beantwoord, waaronder: (1) de in het kader van richtlijn 93/13 nagestreefde doelstelling die bestaat in het herstel van het evenwicht tussen de partijen, in principe met behoud van de geldigheid van een overeenkomst in haar geheel, en niet in een nietigverklaring van alle overeenkomsten met oneerlijke bedingen (arrest Hof van 15 maart 2012, ██████████ en ██████████ C-453/10, punt 31); (2) de doelstelling om de verkoper of dienstverlener ervan te weerhouden om oneerlijke bedingen in overeenkomsten op te nemen (artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13). Indien de rechter in een bepaalde situatie verplicht is om de overeenkomst in haar geheel nietig te verklaren, zou de consument geconfronteerd kunnen worden met uiterst nadelige consequenties, zodat afbreuk dreigt te worden gedaan aan het afschrikkende karakter van de nietigverklaring (zie arrest Hof van 30 april 2014, ██████████ en ██████████ ██████████ C-26/13, punt 83).
- 34 De kamer wenst verder te vernemen *of het antwoord op de in punt 31 van deze beschikking geformuleerde vraag ervan afhangt of de nationale rechter de mogelijkheid heeft om het in de overeenkomst opgenomen oneerlijke beding te vervangen door een aanvullende bepaling of een bepaling van nationaal recht die in onderlinge overeenstemming tussen de partijen bij de betrokken overeenkomst wordt toegepast.* In dit verband zij erop gewezen dat de bedingen van de betrokken overeenkomsten die bij de beslissing van Lietuvos apeliacinis teismas van 2 september 2021 als oneerlijk zijn aangemerkt, niet zijn vervangen door een

¹ Richtsnoeren met betrekking tot de uitlegging en toepassing van richtlijn 93/13/EEG van de Raad betreffende oneerlijke bedingen in consumentenovereenkomsten (PB 2019, C 323, blz. 4), punt 4.3.2. Beschikbaar op: [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0927\(01\)](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52019XC0927(01))

aanvullende bepaling of een bepaling van nationaal recht die in onderlinge overeenstemming tussen de partijen bij de betrokken overeenkomst is toegepast, maar op grond van de beginselen van rechtvaardigheid, redelijkheid en billijkheid, nadat die rechter onder meer had vastgesteld dat de wijziging van het oneerlijke beding in de overeenkomst op verzoek van verzoekers niet in de weg zou staan aan de verwezenlijking van de door richtlijn 93/13 nagestreefde doelstellingen (zie punt 19 van deze beschikking).

35 Volgens deze kamer moet de in punt 34 van deze beschikking geformuleerde vraag bevestigend worden beantwoord: indien het mogelijk is om het in de overeenkomst opgenomen oneerlijke beding te vervangen door een aanvullende bepaling of een bepaling van nationaal recht die in onderlinge overeenstemming tussen de partijen bij de betrokken overeenkomst wordt toegepast, en om op verzoek van de consument de overeenkomst te handhaven door het daarin opgenomen oneerlijke beding te vervangen, dan kan de nationale rechter over de vervanging van het oneerlijke beding beslissen zonder zich eerst uit te spreken over de mogelijkheid om de overeenkomst in haar geheel nietig te verklaren. Wanneer de nationale rechter niet over deze mogelijkheid beschikt, dat wil zeggen wanneer het nationale recht niet voorziet in een overeenkomstige aanvullende bepaling en de partijen geen onderlinge overeenstemming hebben bereikt over de toe te passen bepaling, moet de rechter, ongeacht de vordering van de consument in de zaak, beslissen over de nietigverklaring van de overeenkomst in haar geheel, behalve in gevallen waarin de consument te kennen geeft de oneerlijke bedingen te willen handhaven. Daarbij moet de rechter onder meer alle nodige maatregelen nemen om de consument te beschermen tegen de uiterst nadelige consequenties van de volledige nietigverklaring van de overeenkomst. Volgens deze kamer wordt deze uitlegging ondersteund door de in de punten 26-28 van deze beschikking aangehaalde rechtspraak van het Hof.

36 Indien die uitlegging in het onderhavige geval wordt gehanteerd, dan zou, bij gebreke van een aanvullende bepaling in het nationale recht die de als oneerlijk aangemerkte bedingen van de betrokken overeenkomsten kan vervangen en van onderlinge overeenstemming tussen de partijen over de toe te passen bepaling, de intentie van de verzoekers (consumenten) om de betrokken overeenkomsten te handhaven door de als oneerlijk aangemerkte bepalingen van deze overeenkomsten te vervangen, de aangezochte rechter niet kunnen beletten uitspraak te doen over de nietigverklaring van de betrokken overeenkomsten.

De civiele kamer van de Lietuvos Aukščiausiasis Teismas [*omissis*] [verwijzing naar artikel 267, derde alinea, VWEU en bepalingen van nationaal procesrecht]

beslist:

Om het Hof van Justitie in het kader van een verzoek om een prejudiciële verwijzing de volgende vragen voor te leggen:

1. Kunnen artikel 6, lid 1, en artikel 7, lid 1, van richtlijn 93/13 aldus worden uitgelegd dat ingeval een consument te kennen geeft een overeenkomst te willen handhaven door een daarin opgenomen oneerlijk beding te vervangen, een rechter, nadat hij heeft vastgesteld dat de overeenkomst niet geldig kan blijven na de schrapping van het als oneerlijk aangemerkt beding, zich kan uitspreken over de vervanging van het oneerlijke beding zonder eerst te beoordelen of de overeenkomst in haar geheel nietig kan worden verklaard?
2. Hangt het antwoord op de eerste vraag ervan af of de nationale rechter de mogelijkheid heeft om het in de overeenkomst opgenomen oneerlijke beding te vervangen door een aanvullende bepaling of een bepaling van nationaal recht die in onderlinge overeenstemming tussen de partijen bij de betrokken overeenkomst wordt toegepast?

[omissis]

[omissis]

[procedurele aangelegenheden en namen van de rechters]